

KİŞİLERARASI İLETİŞİMDE OKUL ÖNCESİ ÖĞRENCİLERİNİN DAVRANIŞ BİÇİMLERİ

BEHAVIOR OF PRE-SCHOOL STUDENTS IN INTERPERSONAL COMMUNICATION

Hatip YURGİDEN

İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, hyurgiden@hotmail.com

Malatya / Türkiye

ORCID: 0000-0001-8201-1050

Fatma YURGİDEN

Mevlana Anaokulu, , fyurgiden@hotmail.com

Diyarbakır / Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-4494-4420

ÖZET

İnsanoğlu iletişim yoluyla yüzyıllar boyunca birbirini etkilemiştir. İletişim sayesinde insanlar gelişimlerine katkı sağlamış, duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarmıştır. İnsanlığın var oluşundan beri kültürlerin gelecek nesillere taşınması da iletişim yoluyla gerçekleşmiştir. Dolayısıyla iletişim insanların aynı anda birçok ihtiyacını karşılamaya vesile olmuştur. İletişim başlangıçta insanın kendisinin, ailesinin, çevresinin daha sonra ise içinde yaşadığı toplumun değer yargılarının oluşmasını sağlamaktadır. İletişim, öğrenme sürecini beraberinde getirmektedir. Öğrenme, sadece sınıf ortamında gerçekleşmemekte hayatın her alanında var olmaktadır. Kişilerin bilgi ve becerilerinin davranışlarını şekillendirilmesiyle gerçekleşen öğrenme, uzun ve kalıcı olmaktadır. Özellikle okul öncesi çocuklarının davranışları, öğrenmeyle beraber ileriki yıllarda daha etkin davranışlar yaratılmasına imkân tanımaktadır. Bu çalışmada okul öncesi öğrencilerinin davranış biçimleri üzerinde kişilerarası iletişimin rolü araştırılmaktadır. Okul öncesi öğrencilerin kişilerarası iletişim yoluyla davranış biçimlerinin şekillenmesinde oldukça önemli olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca eğitim ortamında öğrencilerin kişilerarası iletişim unsurlarını göz ardı etmeyerek benzersiz bir davranış biçimi oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası İletişim, Okul Öncesi Öğrencisi, Çocuk, Koronavirüs.

ABSTRACT

Human beings have influenced each other for centuries through communication. Thanks to communication, people contributed to their development and transferred their feelings and thoughts to each other. Since the existence of humanity, the transfer of cultures to future generations has also been realized through communication. Therefore, communication has been instrumental in meeting many needs of people at the same time. Communication initially provides the formation of the value judgments of the individual, his family, his environment and then the society in which he lives.

Communication brings along the learning process. Learning does not take place only in the classroom environment, it exists in all areas of life. Learning that takes place by shaping the behavior of people's knowledge and skills is long and permanent. In particular, the behaviors of preschool children allow the creation of more effective behaviors in the coming years together with learning. In this study, the role of interpersonal communication on the behavior patterns of preschool students is investigated. It has been observed that it is very important in shaping the behavior patterns of preschool students through interpersonal communication. In addition, it was concluded that in the educational environment, students formed a unique behavior pattern by not ignoring interpersonal communication elements.

Keywords: Interpersonal Communication, Preschooler, Child, Coronavirus.

1. GİRİŞ

İletişim, bilgilerin, duyguların, düşüncelerin, becerilerin grafik, resim, sözcük gibi unsurları kullanarak kişiden kişiye ya da toplumdaki topluma sözlü veya sözsüz aktarılma süreci olarak tanımlanmaktadır. İnsanoğlunun var oluşundan bugüne kadar hatta bugünden sonsuza kadar iletişim, insanları birbirine bağlayan ve onların sosyal anlamda bir uyum içerisinde anlaşmalarını sağlayan bir etkileşim bütünüdür (Mısırlı, 2013: 1).

İletişimin ileti merkezli iki uçlu bir faaliyeti bulunduğundan ve farklı başlangıç noktalarından hareketle farklı türleri var olmaktadır. Bunlar, kişinin içinden başlayıp kendinde biten kişi-içi iletişim, kişinin kendisinin dışı açılmasını sağlayan kişilerarası iletişim, kurumsal ve mesleki iletişim olan örgüt-içi iletişim ve son olarak çeşitli iletişim yollarını kullanarak etki alanı çok büyük olan toplumlara, gruplara, ülkelere ulaşan kitle iletişimidir. Bütün iletişim türleri birbirinden bağımsız değerlendirilmemekte olup birbirini tamamalar niteliktedir (Açıkgöz, 2005: 49-59).

İnsan beyni, sosyal etkileşim için yapılandırılmıştır (Molnar-Szakacs vd., 2021: 1919). Kişilerarası ilişkiler kurma sanatı, başkalarıyla olumlu etkileşimler, başkalarıyla ilişkiler açısından sosyal ve verimli bir yeterliliğe dönüşmektedir (Petrovici ve Dobrescu, 2014: 1406). Dolayısıyla iletişim, özellikle duygusal, diplomatik ve tarihsel olarak kişilerarası ilişkileri içeren mesleklerde ustalaşmamız gereken bir sanat olmaktadır (Gheorghita, 2012: 552).

Kişilerarası iletişim doğası gereği en az iki kişiyi içermekte ve her iki kişinin de düşünceleri, duyguları ve davranışları iletişim süreçleri üzerinde etkili olmaktadır (Goodboy ve Kashy, 2016: 113). Benzer şekilde, kişilerarası iletişim, kendini geliştirme, kimlik sinyali verme ve konuşma alanını doldurma gibi izlenim yönetimini kolaylaştırmaktadır (Berger, 2014: 588).

Kişilerarası iletişim, koronavirüs (Covid-19) salgınının karmaşık ve anlamlı bir bileşeni olmuştur. İnsanlarda büyük bir belirsizliğe yol açarak sağlıklarına ve yaşamlarına yönelik kesintileri müzakere etmelerini sağlamıştır. Ayrıca insanların başkalarıyla yaptıkları konuşmalar yoluyla önleyici sağlık davranışları için normlar oluşturmuştur (Donovan vd., 2022: 1). Bu dönemde tüm dünyada kısıtlamaların yaşanması, insanların iletişim kurmalarında güçlükler yaratarak davranışların şekillenmesini önemli ölçüde etkilemiştir.

Okul öncesi çocukların iletişimi ve modern çocukların gelişiminin sosyal durumu, günlük yaşam aktivitelerinin teknikleşmesi ile eğitimin entelektüelleşmesi tarafından şartlandırılmıştır (Rukavishnikova, 2016: 119). Kişilerarası iletişim becerileri, bir bireyin gruplar halinde sözlü veya sözsüz iş birliği içinde iletişim kurma becerisini ve etkili kişilerarası iletişim becerilerine sahip, çevresindeki diğer kişilerin duygularına ve duygularına duyarlı olmayı ifade etmektedir (Suhaimi vd., 2014: 112).

Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle beraber dijital medya, geleneksel sosyal yardım modellerinden daha verimli, daha etkili ve daha uygun olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, ebeveynler ve eğitim personeli arasındaki dijital iletişim, daha yüksek akademik başarı ve daha yüksek eğitim beklentileri ile ilişkili olmuştur (Bordalba ve Bochaca, 2019: 45). Bu sayede iletişim toplumlarda daha çok etki alanı bularak gelişmesine imkân tanınmış ve birçok alanda öğrenmeyi kolaylaştırmıştır.

Tüm bunların yanında okul öncesi ortamlarında gerçekleşen öğrenme, okul öncesi öğrencilerinin davranış biçimlerinin gelişmesini ve iletişim kurmalarına yardımcı olmasını sağlayabilmektedir. Okul ortamında sürekli iletişim halinde olan çocuğun ileriki yaşlarda gerek akranları arasında gerekse aile ortamında özgüvenli olması düşünülmektedir. Böylece kendini ifade eden, farklı alanlarda zorlukların üstesinden gelebilen, iyi iletişim becerilerine sahip sosyal bir birey yetiştirilebilmektedir.

Bu çalışmada okul öncesi öğrencilerinin davranış biçimlerinin şekillenmesi üzerinde kişilerarası iletişimin rolü araştırılmaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışma 3 (üç) bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde kişilerarası iletişimde öğrenme üzerinde durularak okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenmenin, öğrenci-öğretmen açısından değerlendirmesi yapılmıştır. İkinci bölümde kişilerarası iletişimin doğası kısaca açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü ve son bölümünde ise okul öncesi öğrencilerinin davranış biçimleri incelenerek duygusal, sosyal ve psikolojik davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisine bakılmıştır.

2. KİŞİLERARASI İLETİŞİMDE ÖĞRENME

21. yüzyılın, eğitimsel iletişim bilim adamları tarafından ileri sürülen bilim ve bilgi iddialarının kalitesinde, özellikle de ilişkisel perspektifle ilişkili bilgi iddialarında belirgin bir gelişme gösterdiğine dair çok az şüphe bulunmaktadır (Lane, 2017: 121). Bir iletişim bağlamı olarak öğretim ortamının hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin iletişim davranışlarını önemli ölçüde etkileyen kendi mekânı bulunmaktadır (Punyanunt-Carter ve Arias, 2017: 118).

Pritchett (1993)'e göre, kişilerarası iletişim hem sözlü hem de sözsüz mesajları gönderme ve alma dinamiklerini anlamak ve uygulamak anlamına gelmektedir (Wilkins vd., 2015: 435). Öğrenme ise öğretmen ve diğer öğrencilerle ilişkisel olarak müzakere edilmiş bir ortamda gerçekleşmektedir. Sınıf iletişiminin duygusal ve ilişkisel yönlerini anlamak, optimal öğrenci öğreniminde iletişimin rolünü araştıranlar için kritik öneme sahip olmuştur (Hess ve Mazer, 2017: 109).

Eğitim araştırmalarından yola çıkarak, öğrenmenin etki, biliş ve davranış olmak üzere üç farklı öğrenme sonucu değişkeni tarafından ölçülmektedir. Etki, öğrenenlerin içeriğin değeri/yararına ilişkin algılarıyla ilgilidir. Biliş, öğrencilerin içeriği anlamalarıyla ilişkilidir. Davranış ise öğrenenlerin içeriği yaşadıkları deneyimlere uygulayabilme veya uygulayabilme derecesi ile ilgili olmaktadır (Sellnow, 2017: 125).

Çağdaş öğretim, iletişimle ilgilenen bilim adamlarının öğretmen-öğrenci etkileşimini kişilerarası iletişim merceğinden incelemesi şaşırtıcı değildir. Öğretim iletişimi çalışması 1970'li yılların ortalarından sonlarına kadar resmi bir çalışma alanı olarak ortaya çıktığında, başlangıçtaki araştırmaların çoğu kişilerarası iletişim tarafından yürütülmüştür (Myers, 2017: 110). Çünkü kişilerarası iletişim, çoğul iletişimin temel, ana, ilk ve olmazsa olmaz teknik basamağını oluşturmaktadır. Karşılıklı iletişimde bulunanlar, semboller, kavramlar, işaretler, mimikler gibi birçok farklı bilgileri birbirlerine aktararak ve yorumlayarak iletişim faaliyetlerini sürdürmektedir (Açıkgöz, 2005: 59).

Öğrenci öğreniminin değerlendirilmesi, öğretim iletişim bursunda en yüksek önceliğe sahip olması gerekmektedir. Kişilerarası iletişim değişkenlerini inceleyen akademisyenler, neredeyse tamamen tek bir perspektiften (öğrenci katılımcının bakış açısından) kesitsel öz bildirim verilerine güvenmektedir (Goodboy ve Kashy, 2017: 113). Çocukların okuldan sonraki başarıları için gerekli olan bilişsel ve sosyal becerilerin gelişimi, en iyi şekilde duyarlı ebeveynlik olarak bilinen ebeveynlik tarzıyla desteklenebilmektedir (Landry, 2008: 1).

Eğitim iletişimi, öğrenci kişiliğindeki değişiklikleri işleyen karmaşık bir ilişkidir. Bu değişiklikler farklı yoğunluklara sahip olabilir ve bilişsel, duygusal veya davranışsal olabilmektedir. Bu nedenle iletişim, öğretimin en ayrıcalıklı aracı olarak kabul edilebilmektedir. Öğretmenin iletişim becerileri önemli olmasına rağmen mesleki yeterliliğinde iyi bir temele sahip söylemleri daha da önemli görülmektedir (Lucretia Pop, 2014: 4983).

Bilgi iletişim teknolojilerinin entegrasyonu ile beraber e-postalar, mobil cihazlar veya çevrimiçi platformlar pedagojik iletişiminin artmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, bilgi ve iletişim teknolojilerinin uygulanması, özellikle ebeveynler ve öğretmenler arasında iki yönlü iletişim söz konusu olmasını gerçekleştirmiştir (Bordalba ve Bochaca, 2019: 45).

Öğretmenler ve öğrenciler anlamlı ilişkiler kurmalarına rağmen, öğretim iletişimini kişilerarası iletişimle birbirinin yerine geçebilmektedir. Çünkü öğretmen-öğrenci ilişkileri, yakın ilişkilerde olduğu gibi birbirine bağlı olmamakla birlikte her bir tarafın farklı beklenen hedefleri bulunmaktadır. Örneğin, öğretmenler titiz bir öğrenme ortamı yaratmaya çalışırken öğrenciler üniversiteye girmek istemektedir (Johnson vd., 2017: 116).

Öğretim ortamlarındaki benzersiz katı roller nedeniyle, bakış açısı almak öğretmenler ve öğrenciler için arkadaşlar veya ortaklardan daha zor olabilmektedir. Akıl hocalığı ilişkileri bir istisna olsa da çoğu öğretmen-öğrenci ilişkisi eninde sonunda sona ermekte ve nadiren aynı kişilerarası ilişkiler yakınlığıyla karakterize edilmektedir. Güç farklılıkları öğretim ilişkilerinin doğasını önemli ölçüde etkilemektedir (Johnson vd., 2017: 116).

Öğretimsel iletişim fenomeninin bilimsel analizi, yalnızca kişilerarası iletişim değişkenlerine bağlı olmamaktadır. Bununla birlikte, eğitim ortamında kişilerarası unsurlara aşırı vurgu, bu öğretim ve kişilerarası iletişim unsurlarının el ele gittiğine dair yanlış bir varsayım sağlamıştır (Punyanunt-Carter ve Arias, 2017: 118).

Öğrenme açısından iletişimin, etkili bir şekilde gerçekleşip gerçekleşmediğini alıcının tepkilerine bakılarak anlaşılmaktadır. Öğrenme süreci her kişi için bireysel bir deneyim sunmaktadır. Davranışlarda öğrenmenin sonuçları belirginleşmektedir. Öğrenmenin gerçekleştiğini anlamak için kişinin davranışlarının değişmesine bakılmaktadır. Bir kişinin davranışları farklılaşmışsa (farklı bir şekilde davranıyor ya da düşünüyor) o kişinin öğrendiği sonucuna varılmaktadır (Gökdağ, 2008: 80-81).

Öğretmen-öğrenci ilişkisinin kişilerarası ilişkilerle birkaç ortak özelliği bulunmaktadır. Çünkü her ikisi de hedeflere ulaşmaya, bilgi toplamaya ve çatışma çözmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte, öğretim etkileşiminin iletişim mekaniği, öğretmen-öğrenci ilişkisini çok benzersiz kılan sınıf bağlamının belirli unsurları tarafından tanımlanmaktadır (Punyanunt-Carter ve Arias, 2017: 118).

3. KİŞİLERARASI İLETİŞİMİN DOĞASI

İçgüdü ve genlerden kaynaklanan özelliklerin dışında insanları diğer canlılardan ayıran farklılıklardan biri çeşitli iletişim becerilerini elde etmiş olmalarıdır. Diğer canlı türlerinin yararlandıkları işaretlerin sayısı sınırlı olduğundan belli bir türe ait olan davranış özellikleri o türün iç güdüleri ile ilgili olmaktadır. Dolayısıyla genetik olarak birbirlerine aktarılması sağlanmaktadır. Ancak insan sosyal bir varlık olduğundan iletişim sayesinde davranış biçimleri zamanla farklılaşmakta ve sosyalleşerek gelişmektedir (Mısırlı, 2013: 38).

Koronavirüs (Covid-19) 2020 yılında ortaya çıkıp dramatik bir şekilde tüm dünyaya yayıldıkça, tüm dünyada daha az yüz yüze temas, artan fiziksel mesafeler ve farklı karantina seviyeleri savunulmuştur. Bu kısıtlamalar neredeyse evrensel olarak benimsenmiş ve spesifik bir antiviral tedavi veya aşının bulunmadığı bir zamanda bulaşıcı koronavirüs hastalığının yayılmasını sınırlamak için gerekli olmuştur (Philippe vd., 2020: 1).

Her şeyden önce, insanların virüsün gelişen bilimsel anlayışını ve ilgili halk sağlığı tavsiyelerini yönetmek için iletişim yoluyla başa çıkması gerekmektedir. Bu iletişim, insanlar sosyal ağlarında hem olgusal hem de gerçek olmayan güncellemeleri dolaştırdıkça, sağlık hizmeti sağlayıcılarından rehberlik alırken ve birbirlerine duygusal destek sunarken bilgi arama ve paylaşma biçimini almaktadır (Donovan vd., 2022: 1).

Pandemi sürecinde önleyici tedbirlerin günlük yaşam üzerindeki etkisi, spor ve müzik gibi doğası gereği birçok sosyal aktivitenin ertelenmesi veya iptal edilmesiyle geniş çapta yayılma göstermiştir. Başlangıçta, birçok ülke yalnızca büyük spor müsabakalarına ve konserlere sınırlamalar getirmiştir.

Ancak bunlar daha sonra önemli insan gruplarını, kalabalıkları, seyircileri, rakipleri ve takım arkadaşlarını bir araya getiren tüm etkinlikleri kapsayacak şekilde genişletilerek tüm dünyaya yayılmıştır (Philippe vd., 2020: 1).

Seyahat yasakları, tecritler, uzaktan çalışma, sanal okul ve iptal edilen ibadet hizmetleri boyunca insanlar birçok biçimde izolasyon yaşamış ve akıl sağlığı sonuçlarına maruz kalmıştır. Pandemi haftalardan aylara ve yıllara uzadıkça, sosyal bağlılık ve sosyal sermaye azalmıştır. İlişkiler zarar görmüş ve yalnızlık artmıştır. Dolayısıyla, pandemi sırasında bilgi alışverişi yapmak ve karar vermek için gereken iletişim daha zor hale gelmiştir (Donovan vd., 2022: 2).

Küreselleşme, teknoloji ve hızlı değişim, çalışanların işleri ve çalışma ortamları hakkındaki algılarının değişmesine neden olmuştur. Bu yeni atmosfer, çalışanların daha güçlü bir ses arayışına girmesine, karar vermede rol ve kuruluşun performansına ilişkin anlamlı sorumluluklar yüklemesini sağlamıştır. Bu özellikler iletişim olmadan kurulamamaktadır (Chatterjee ve Kulakli, 2015: 321).

Kişilerarası iletişim, iki veya daha fazla kişi arasındaki etkileşimleri ifade etmekte ve geçici ilişkilerden sürekli ilişkilere kadar uzanmaktadır. Bu iletişimler, akrabalık, ortak iş etkileşimleri veya diğer türden sosyal sözleşmelere dayalı olarak kurulabilmektedir. Etkileşimler, topluluk veya sosyal grupların bütünlüğünü, birliğini ve dayanışmasını bile şekillendiren yasa, gelenek veya karşılıklı anlaşmalarla düzenlenebilmektedir (Aghaei vd., 2020: 3).

Pandemi döneminde kişilerarası iletişimin insanlar üzerinde ek yük oluşturabileceği açıktır. Pandemide hayatta kalmak için iletişim gereklidir, ancak bazen iletişimin kendisi bile stresli olmuştur. İnsanların pandeminin iletişim zorluklarını nasıl yaşadıkları, iletişimin neden zor olduğu, bunu yönetmek için ne yaptıkları ve nedenleriyle ilgili yaşadıkları deneyimler hakkında öğrenilecek çok şey bulunmaktadır (Donovan vd., 2022: 2).

Kişilerarası ilişkilerde sözsüz iletişim yoluyla ilettiğimiz sinyaller ve mesajlar, sözsüz iletişimi kaçınılmaz kılmıştır (Gheorghita, 2012: 552). Sözsüz iletişim, jest, yüz ifadesi ve ses akustiği gibi çeşitli davranışları içermektedir (Alpert vd., 1990: 337). Yüz ifadeleri, sosyal bağları ve duygusal bağlantıyı güçlü bir şekilde ileten ve geliştiren hem evrensel hem de kültürel olarak spesifik jestlerin yoğun bir bağlantı noktasıdır. Özellikle gözler ve ağız birlikte, başkalarının niyetlerini ve duygularını iletmek için çok önemli ipuçlarını temsil etmektedir (Molnar-Szakacs vd., 2021: 1918).

Başkalarının yüzlerini tanımak, evrim yoluyla seçilmiş ve türler arasında korunan bir yetenek olmuştur. Yeni doğan bebekler, görme yetisi gelişmemiş olmasına rağmen annelerinin yüzünü yabancıların yüzünden ayırt edebilmekte ve diğer göze çarpan görsel uyaranlardansa yüzlere bakmayı tercih etmektedir (Molnar-Szakacs vd., 2021: 1918).

Sosyal temas genellikle sevecen olmakta stresi azaltarak ilişkisel, psikolojik ve fiziksel refahı desteklemektedir. Kişilerarası temas, stresi azaltmanın yanı sıra çatışmaları azaltabilmekte ilişkisel refahı yükseltebilmektedir. Ayrıca hedefe yönelik davranışın altında yatan nörobilişsel süreçleri etkinleştirebilmektedir (Raisamo vd., 2022: 3).

İletişim faaliyetlerinde bulunmak, ilgili güven ve yeterliliklerini artırabilecek ustalık deneyimleri oluşturabilmektedir. Bu tür deneyimler aynı zamanda akranlardan ve hizmet kuruluşu üyelerinden kişilerarası iletişimin olumlu bir şekilde modellenmesi için fırsatlar sağlayabilmektedir (McNatt, 2020: 133).

4. OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARINDA DAVRANIŞ BİÇİMLERİ

Genel olarak iletişim becerileri, kişilerarası iletişim becerileri, içsel iletişim becerileri ve sözsüz iletişim becerileri olmak üzere üç ögeye ayrılmaktadır. Kişilerarası beceriler anlamında iletişim, dinleme, sorma, konuşma, geri bildirimde bulunma, dil, tutum değişikliği ve davranış, dış görünüş ve sözsüz iletişim olarak kategorize edilebilmektedir (Suhaimi vd., 2014: 112).

Çocuklar sosyal bir varlık olduğunda çevreleri ile sürekli iletişim durumundadır. Bu iletişim her çocuk için oldukça önem arz etmektedir. Çocuklar duygu, düşünce ve isteklerini iletişim yoluyla birbirlerine aktarmaktadır.

Kişilerarası ilişkilerin olumlu olması ve bu ilişkilerin amacına ulaşması bu iletişim alışverişinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır (Samancı ve Uçan, 2017: 282).

Çocuklar resimsel, müzikli, yapıcı etkinliklerde başarı sağlayan beceri ve yeteneklere ve ayrıca beden eğitimi derslerindeki kazanımlara büyük önem vermektedirler (Rukavishnikova, 2016: 120). İletişim becerilerinin daha iyi olması özellikle 2 yaşındaki yürümeye başlayan çocuklarda, özerklik ve özdenetim ile ilişkilendirilmiştir. Çocukluktaki makro koordinasyon deneyimleri, aynı zamanda sosyal becerilerin öğrenilmesinin destekleyicileri olarak işlev görebilmektedir (Cuadros vd., 2021: 2).

Bir oyun durumundaki çocuklar arasındaki ilişkilerin, büyük ölçüde, çocuğun bu akrandan hoşlanma hissine dayalı olarak bir akranı seçici olarak tercih etmesiyle başlamaktadır. Bir oyundaki bir çocuğun sadece oyunun eylemlerine ve işleyişine ya da oyun olaylarının dinamiklerine değil, aynı zamanda akranına, akranının gereksinimleri ve duyguları alanına da odaklanması, kurulması için önemli bir koşul olmuştur (Rukavishnikova, 2016: 121).

Okul öncesi çocuklarında ise aynı yaştaki akranlarıyla bir araya gelip daha karmaşık oyun biçimleriyle zaman geçirerek akran katılımının gelişimine zemin hazırlamaktadır. Okul öncesi yıllardaki karşılıklı arkadaşlıklar, aynı cinsiyetten çocuklarla olma eğiliminde olarak arkadaşlık, yakınlık ve karşılıklı sevgi işlevleri kazanmaktadır. Rol yapma oyunuyla karakterize edilen bu arkadaşlıklar, çocuklara sosyal rolleri ve empati, iş birliği ve çatışma çözme gibi sosyal becerileri uygulamaları için fırsatlar sağlamaktadır (Kingery vd., 2020: 26).

Oyun, çocukların ortak dikkat ve işlevsel oyun, ortak katılım, sosyal etkileşim ve sosyal yeterlilik gibi çeşitli sosyal iletişim becerilerini desteklemede etkili olmuştur. Dil becerileri ile ilgili olarak, oyunun genel dili, ifade edici ve alıcı dil becerilerini çocukların ürettiği toplam kelimeleri, ortalama konuşma uzunluğunu ve risk altındaki dilsel karmaşıklığı ve çeşitliliği geliştirdiği bulunmuştur (Deniz vd., 2022: 2).

Okul öncesi bir çocuğun sosyal faaliyetinin bir türü olarak kişilerarası iletişimin, okul öncesi çocukların kişilik gelişiminde önde gelen bir faktör olmasından kaynaklanmaktadır. İletişimin yaşı ve bireysel özellikleri ile okul öncesi çocukların etkileşimi, uygulama mekanizmaları ve değişiklikleri ile birlikte eğitim, çocuk ve gelişim psikolojisi alanındaki profesyoneller tarafından inceleme konusu olmuştur (Rukavishnikova, 2016: 119).

Çocuklar, duygusal sıkıntıyı iletmek için fiziksel acı ifadelerini kullanmayı öğrenmektedirler. Yetişkinler olarak alıştıkları dili kullanmaktadırlar ve duygusal tepkileri doğrudan ifade etmek yerine fiziksel acıdan söz etmektedirler. Bu kafa karıştırıcı davranış, etkisiz kişilerarası iletişimle sonuçlanarak somatize edici hastaları sıkıntıya karşı daha az toleranslı ve kişilerarası çatışmalarla daha az başa çıkabilir hale getirmektedir (Stuart ve Noyes, 1999: 40).

Bağlanma davranışı, kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan bir iletişim biçimidir. Bakım arama davranışına kişilerarası tepkiler, bağlanma davranışını bilgilendiren ve aynı zamanda bu tür davranışların yoğunluğunu belirleyen çalışma modellerinin geliştirilmesinde çok önemli olmuştur (Stuart ve Noyes, 1999: 40).

Psikolojik bir rahatsızlık ya da yaşanan yoğun stres sebebiyle kişilerin iç dünyasında meydana gelen duyguların beden yolu ile dışarıya aktarılması anlamına gelen somatizasyon, kişilerin duygusal sorunları bedensel belirmesine neden olmaktadır (Akgül, 2022). Dolayısıyla yeterli anlamda bakım sağlanmamasında çocuklarda kişilerarası ilişkiler zarar görmektedir. Dahası, bakım arama davranışı bir kez sergilendiğinde, bağlanma figürlerinin kişilerarası tepkileri büyük ölçüde davranışın pekiştirilip pekiştirilmeyeceğini veya söndürüleceğini belirlemektedir. (Stuart ve Noyes, 1999: 40).

Dil engelleri, uyumsuz programlar, güven eksikliği, kültürel farklılıklar ve sosyoekonomik faktörler, birçok okulda düşük kaliteli iletişimin ardındaki nedenlerden arasında sayılmaktadır. Bu bağlamda teknoloji, bu kısıtlamaların bazılarının üstesinden gelmek ve sonuç olarak aileler ve okullar arasındaki ortaklıkları güçlendirmek için bir araç olarak müjdelenmektedir (Bordalba ve Bochaca, 2019: 45).

Biliş, konuşma ve iletişim gelişiminde güçlüklerin yanı sıra duygusal alanda sorunlar ve akranlar ile yetişkinlerle ilişki kurmada zorluklar yaşanmıştır. Kişilerarası bir etkileşimi organize edebilen, iletişim görevlerini çözebilen ve çağdaş sosyo-kültürel alanda başarılı bir uyum yakalayabilen bir kişinin kalıplanması, daha büyük okul öncesi çocuklarla yapılan çalışmalarda bir öncelik olmuştur (Rukavishnikova, 2016: 119).

Ebeveynlerden, arkadaşlardan veya meslektaşlardan tavsiye almak dahil kişilerarası iletişim, ilişkileri hatta cinsel davranışları bile etkileyebilmektedir. Örneğin; İran-Malawi’de yapılan bir araştırmaya göre, ebeveynler ve çocuklar, ayrıca meslektaşlar veya arkadaşlar, cinsel ilişkiler gibi hassas konuları nadiren tartışmaktadır. Bu nedenle, kişilerarası iletişim aile içinde ya da meslektaşlar ve arkadaşlar arasında daha fazla desteklenirse etkili HIV önleme inisiyatifi alınacaktır (Aghaei vd., 2020: 3).

Kişilerarası iletişim, HIV hakkında bilgi edinmede İran toplumunda medyadan daha etkili bir role sahip olmuştur. Ailenin, arkadaşların, iş arkadaşlarının ve sağlık hizmeti sağlayıcılarının HIV hakkında bilgi sağlamada ve dolayısıyla HIV ile ilişkili vakaları azaltmada çok önemli olabileceğine inanılmaktadır (Aghaei vd., 2020: 7). Son on yılda bilgi teknolojisi nedeniyle çalışma ortamı değişmiştir. Aslında, neredeyse her şey daha hızlı ve daha karmaşık hale gelmiştir (Chatterjee ve Kulakli, 2015: 320-321).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsan hayatının her aşamasında var olan iletişim kavramı üzerine son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalar şaşırtıcı bir şekilde artış göstermiştir. Kullanım alanı ve anlam bakımından gittikçe genişleyen iletişim kavramı sadece kendi alanını değil aynı zamanda birçok disiplini de etkiler nitelikte olmaktadır. Örneğin; sosyal bilimler iletişime kültür olgusu olarak yaklaşmakta, fiziksel bilimler iletişim alanındaki çalışmalara bilgi kuramı, sibernetik kuramlar olarak bakmakta, toplumsal bilimler ise iletişim dil yapısı olarak incelemektedir (Yüksel, 2008: 8).

İletişimsiz bir toplum düşünülmemektedir. 2019 yılının son aylarında Çin’de ortaya çıkan ve dünyanın her yerine hızlıca yayılım gösteren koronavirüs salgın süreci bunun en açık örneğini oluşturmaktadır. Bu dönemde insanların evlerine kapanarak sosyal ve kültürel faaliyetlerden yoksun kalması, ekonomik kaygıların artması, ölüm düşüncelerinin yaygınlaşması, eğitim sisteminin aksaması, öğrenme sürecinin gecikmesi, iş hayatının gerilemesi gibi nedenler yüz yüze iletişimi sınırlandırmıştır. Ayrıca salgın sürecinde ve sonrasında insanlarda fiziksel hastalıklarından ziyade psikolojik rahatsızlıklar yaşanmaya başlamıştır. Dolayısıyla kişilerarası iletişimin ne kadar önemli olduğu gün yüzüne çıkmıştır.

İletişim insanoğlunun var oluşundan beri süre gelmektedir. İnsanları diğer canlı türlerinden ayıran özelliklerinden biri de duygu ve düşüncelerinin zaman içerisinde farklılaşarak nesilden nesile aktarılmasıdır. İletişim sayesinde aktarılan bilgiler eğitim alanlarında özellikle gelişme çağında olan kişilerin davranışlarının şekillenmesinde büyük önem arz etmektedir. Okul öncesi öğrencilerinin eğitim kuruluşlarında başarılı olmasını sağlayan en önemli parametrelerden biri sağlıklı ve etkili iletişim sürecinin yaşanmasıdır. Bu çerçevede, özellikle okul öncesi öğrencilerinin akranlarıyla beraber yapmış oldukları sosyal beceri faaliyetleri ve oyun ortamında geliştirdikleri öğrenme, kendini ifade etme, zekâyı kullanabilme, kendini gerçekleştirme gibi daha sayılamayacak birçok etmeni kazanmaktadır.

Oyun, çocukların akranlarıyla yakın temas içinde iletişim kurup sınırlarını belirlediği etkili doğaçlama bazen de belli kurallar çerçevesinde etkileşim kurduğu faaliyettir. Bunun içinde çocukların iletişimde aileden edindiği, çevresinden gördüğü ve doğuştan getirdiği karakterlerinin etkisi de görülmektedir. Çocuk nasıl bir ortamda yaşadığı ailenin yaşam biçimi iletişimine de yansımaktadır. Çocuklar sağlıklı bir iletişim kurmayı öğrendiğinde dinleme, konuşma gibi becerileri günlük hayatta okulda ve aile içinde ifade etmeyi de uygulayacaktır. Bu da farklı kültür, gelenek ve görenekler, inanış, ırk, dil, din gibi farklı yaşayışlara sahip akranlarıyla saygılı olmayı bilip fark gözetmeksizin doğru bir şekilde iletişim becerisini kazanmasını sağlayacaktır.

Çocuk çevreden, aileden, sosyo-kültürel etmenlerden bağımsız değildir. İletişim, bu etkenlerden etkilenerek gün geçtikçe değer kazanacaktır.

İletişimin sınıf ortamında ve eğitime yönelik olmasında, mesaj iletiminin gerçekleşebilmesi için mutlaka karşılıklı olması gerekmektedir. Çift yönlü iletişim karşılıklı olmak zorundadır. Tek yönlü bir iletişimin gerçekleştiğinde genel itibariyle sağlıklı bir iletişim kurulamamaktadır. Eğitici bir sınıf ortamında veya sınıf ortamının dışında çoğu kez sözlü iletişim gerçekleşmekte, ancak bazen iletilmek istenen mesajlar tek söz sözcük bile kullanılmadan vücut dili, mimikler gibi olgularla da yapılmaktadır (Demiray, 2008: 46).

Kişilerarası iletişimde çeşitli araçlar kullanılarak karşdakine istenen mesajlar iletilebilmektedir. Rozetler ya da takılar takarak, farklı kıyafetler giyinerek, farklı kokular sürerek istenilen iletiler karşdakine ulaşmaktadır. Yine aynı şekilde flamalar, tuğralar, bayraklar, çeşitli semboller, krallarda bulunan iktidar sembolleri birer iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Bu tarz iletişim araçları kişilerarası iletişimde, insanların birbirlerine karşı nasıl davranmaları konusunda çeşitli anlamlar sunmaktadır. Örneğin siyah giyen birinin yasta olduğu düşünülerek yanında gülmemeye özen gösterilmektedir (Dökmen, 2011: 50).

Sonuç olarak öğrenme, sadece sınıf ortamında gerçekleşmemekte hayatın her alanında var olmaktadır. Okul öncesi öğrencileri, öğrenmeyle beraber ileriki yıllarda kişiliklerinin oturması ve kazanılan sosyal becerilerini sergilemesi açısından uzun ve kalıcı olmaktadır. Öğrenme kişilerarası iletişim ile birleşince okul öncesi öğrencilerinin bilgi ve becerilerinin davranışlarını üzerindeki etkisi büyük olabilmektedir. Özellikle okul öncesi çocuklarının davranışları, öğrenmeyle beraber sonraki yıllarda daha sağlıklı ve daha etkin davranışlar sergilediği görülebilmektedir. Okul öncesi öğrencilerinin davranış biçimleri üzerinde kişilerarası iletişimin rolü oldukça önemli olup her gelişim aşamasında dil, tutum, bilinç, sosyalleşme gibi daha sayılamayacak bir özelliğin ileriki yıllara aktarılması sağlanabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, M. H. (2005). Etkili İletişim. Elis Yayınları, Ankara.
- Aghaei, A.; Mohraz, M. & Shamshirband, S. (2020). "Effects of Media, Interpersonal Communication and Religious Attitudes on HIV-Related Stigma in Tehran, Iran", *Informatics in Medicine Unlocked*, 18: 1-9.
- Alpert, M.; Rosen, A. Welkowitz, J. & Lieberman, A. (1990). "Interpersonal Communication In The Context of Dementia", *J.COMMUN. DISORD.*, 23: 337-346.
- Berger, J. (2014). "Word of Mouth and Interpersonal Communication: A Review and Directions for Future Research", *Journal of Consumer Psychology*, 24 (4): 586-607.
- Bordalba, M.M. & Bochaca, J.G. (2019). "Digital Media for Family-School Communication? Parents' and Teachers' Beliefs", *Computers & Education*, 132: 44-62.
- Chatterjee, A. & Kulakli, A. (2015). "A Study on the Impact of Communication System on Interpersonal Conflict", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 210: 320-329.
- Cuadros, Z.; Carr'e D. Hurtado E. & Cornejo C. (2021). "Interpersonal Coordination in three-year-old Children: Functions, Morphology, and Temporality", *Acta Psychologica*, 218: 1-7.
- Demiray, U. (2008). Etkili İletişim. Pegem Akademi, Ankara.
- Deniz, E.; Francis, G. Torgerson, C. & Toseeb, U. (2022). "Parent-Mediated Play-Based Interventions to Improve Social Communication and Language Skills of Preschool Autistic Children: A Systematic Review and Meta-Analysis Protocol" *Plos One*, 17 (8): 1-14.
- Donovan, E.E.; Alducin, R. Spaulding, K. Kim, J. Alkhafaji, H. Gonzales, C. Lazenby, B. Naeem, A. & Sarwar, F. (2022). "The Labor of Talking to Stay Healthy and Socially Connected: Communication Work During The COVID-19 Pandemic", *SSM - Qualitative Research in Health*, 2: 1-9.
- Dökmen, Ü. (2011). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. Remzi Kitapevi, İstanbul.

- Gheorghita, N. (2012). "The Role of The Nonverbal Communication in Interpersonal Relations", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 47: 552-556.
- Goodboy, A.K. & Kashy, D.A. (2017). "Interpersonal Communication Research in Instructional Contexts: A Dyadic Approach", *Communication Education*, 66 (1): 113-115.
- Gökdağ, D. (2008). "Etkili İletişim". (Ed. Uğur Demiray), *Etkili İletişim* (ss. 71-107). Pegem Akademi, Ankara.
- Hess, J.A. & Mazer, J.P. (2017). "Forum: Interpersonal Communication In Instructional Settings (Editors' Introduction)", *Communication Education*, 66 (1): 109-110.
- Johnson, Z.D.; LaBelle, S. & Waldeck, J.H. (2017). "A Cautious Approach to Reliance on Interpersonal Communication Frameworks: The Importance of Context in Instructional Communication Research", *Communication Education*, 66 (1): 115-117.
- Kingery, N. J.; Erdley, A. C. & Scarpulla, E. (2020). *Developing Social Skills* (Chapter 2). *Social Skills Across The Life Span*. 25-45.
- Landry, S.H. (2008). "The Role of Parents in Early Childhood Learning", *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-6.
- Lane, D.R. (2017). "Raising New Questions and Restoring Our Focus on Authentic Student Learning", *Communication Education*, 66 (1): 120-122.
- Lucretia Pop, C. (2014). "Improving Interpersonal Communication for a Higher Quality of Physical Activities", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116: 4983-4987.
- McNatt, D.B. (2020). "An Experiment to Increase Interpersonal Communication Confidence and Competence", *Service-Learning*, 62 (2): 129-144.
- Mısırlı, İ. (2013). *Genel ve Teknik İletişim Kavramlar, İlkeler, Uygulamalar*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Molnar-Szakacs, I.; Uddin, L.Q. & Heffernan, M.B. (2021). "The Face Behind the Mask: The Future of Interpersonal Interaction", *Neuron Celpres*, 109: 1918-1920.
- Myers, S.A. (2017). "The Instructor-Student Relationship as an Alternative Form of Superior-Subordinate Relationship", *Communication Education*, 66 (1): 110-112.
- Petrovici, A. & Dobrescu, T. (2014). "The Role of Emotional Intelligence in Building Interpersonal Communication Skills", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116: 1405-1410.
- Punyanunt-Cartera, N.M. & Ariasa, V.S. (2017). "The Interplay between Interpersonal Communication and Instructional Communication", *Communication Education*, 66 (1): 118-120.
- Raisamo, R.; Salminen, K. Rantala, J. Farooq, A. & Ziat, M. & Noyes, R. (2022). "Interpersonal Haptic Communication: Review and Directions for the Future", *International Journal of Human - Computer Studies*, 166: 1-13.
- Roberta Antonini Philippe, R.A.; Schiavio, A. & Biasutti, M. (2020). "Adaptation and Destabilization of Interpersonal Relationships in Sport and Music During The Covid-19 Lockdown", *Heliyon*, 6: 1-6.
- Rukavishnikova, E.E. (2016). "Specific Psychological Characteristics of Interpersonal Relationships in Preschool Children", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 233: 118-122.
- Samancı, O. & Uçan, Z. (2017). "Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (1): 281-288.
- Sellnow, D.D. (2017). "What Role Should Interpersonal Communication Play (or not) in Instructional Communication Research: A Response to The Forum Essays", *Communication Education*, 66 (1): 125-127.
- Stuart, S. & Noyes, R. (1999). "Attachment and Interpersonal Communication in Somatization", *Psychosomatics*, 40 (1): 34-43.
- Suhaimia, A.W.; Marzukia, N.A. & Mustaffaa, C.S. (2014). "The Relationship between Emotional Intelligence and Interpersonal Communication Skills in Disaster Management Context: A Proposed Framework" *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 155: 110-114.

Wilkins, K.G.; Bernstein, B.L. & Bekki, J.M. (2015). ‘Measuring Communication Skills: The STEM Interpersonal Communication Skills Assessment Battery’, *Journal of Engineering Education*, 104 (4): 433-453.

Yüksel, H.A. (2008). ‘İletişimin Tanımı ve Temel Bileşenleri’. (Ed. Uğur Demiray), *Etkili İletişim* (ss. 1-43). Pegem Akademi, Ankara.

Akgül, A. (2022). <https://www.ahmetakgul.com.tr/index.php/uzmanliklar/fibromiyalji/2108-somatizasyon#:~:text=Somatizasyon%2C%20psikolojik%20bir%20rahats%C4%B1z%20yada,beden%20yolu%20ile%20d%C4%B1%C5%9Fa%20vurulmas%C4%B1d%C4%B1r.> (Erişim: 18.01.2023).